

важливо зберігти внутрішні емоційні зв'язки під час свого розвитку в зовнішньому світі.

Четверта стадія – пошук балансу між "я" і "ми". Кожен партнер вже визначився зі своєю індивідуальністю в світі і зрозумів, що, не дивлячись на цінність власної автономності, він потребує підтримки і близькості, і готовий повернутися до питання стосунків. На цьому етапі знов з'являється уразливість, періоди близькості чергуються з періодами незалежності, але тривоги розсіваються швидше і переговори проходять легше.

П'ята стадія – стадія постійності, коли партнери, знаючи, що люблять один одного, примирюють свій ідеал партнера і ідеал стосунків з реальністю. Дві людини успішно знайшли себе в світі, встановили між собою міцний зв'язок і сформували стосунки, які їх обох задовольняють і дозволяють розвиватися далі [6].

Отже, проаналізувавши погляди видатних дослідників, можна твердо стверджувати, що кожна людина повинна мати власний простір, хоча б того, що вона людина і, як всяка людина, потребує цього. Кожен з членів родини повинен пам'ятати про необхідність ставитися з повагою один до одного.

Якщо сам процес подружнього життя не буде відповідати мріям та потребам один одного, то любов почне зникати. Оскільки при одруженні, метою кожного з партнерів було не "посадити себе у в'язницю сімейного життя", а продовжувати жити, радіти життю, розвиватися та досягати нових вершин.

Дуже часто конфлікти і розбіжності відбуваються тому, що один або обидва партнери не можуть опанувати навички, необхідні для переходу на іншу стадію подружніх стосунків. Адже більшість з нас не знає інших моделей родинної поведінки, окрім батьківських, а у власній сім'ї ці моделі часто не працюють. І тоді стосун-

ки партнерів дуже довго затримуються на певній стадії і поступово стають вже деструктивними.

Інша причина багатьох подружніх проблем – невідповідність стадій розвитку партнерів, коли один з партнерів намагається утримати стосунки на поточній стадії, а інший вже переходить на нову стадію шлюбу, і тоді родинні стосунки будуються як постійне чергування конфліктів і примирень, яке неможливо змінити.

Список використаних джерел

1. Олифирович Н. И. Психология семейных кризисов / Н. И. Олифирович, Т. А. Зинкевич-Куземкина, Т. Ф. Велента. – СПб.: Речь, 2008. – 360 с.
2. Сатир В. Как строить себя и свою семью: [Пер. с англ.] / В. Сатир. – М.: Педагогика-Пресс, 1992. – 190 с.
3. Уайнхолд Дж. Противозависимость: бегство от близости / Дж. Уайнхолд, Б. Уайнхолд. [Пер. с англ. Е. Бабенко и Г. Смолина]. – Каменец-Подольский: "Аксиома", 2009. – 326 с.
4. Учебное пособие по психологическому консультированию. Для факультетов: психологических, медицинских и социальных работы. – Самара: Издательский Дом БАХРАХ-М, 2008. – 736 с.
5. Черников А. В. Системная семейная терапия: Интегративная модель диагностики / А. В. Черников. – М.: Независимая фирма "Класс", 2001. – 208 с.
6. Шнейдер Л. Б. Семейная психология: Антология / Л. Б. Шнейдер. – М.: Академический Проект; Трикста, 2010. – 720 с.
1. Olifirovich N. I. Psychology of family crises / N. I. Olifirovich, T. A. Zinkevich-Kuzemkina, T. F. V lenta. – St. Petersburg: Rech', 2008. – 360 p.
2. Satir V. How to build yourself and your family / V. Satir. – M.: Pedagogy Press, 1992. – 190 p.
3. Wainhold J. Contr dependency: escape from intimacy / J. Wainhold, B. Wainhold. [Transl. from English by E. Babenko and G. Smolina]. – Kamenetz-Podolsk: "Axiom", 2009. – 326 p.
4. Tutorial for psychological counseling. For faculties: psychological, medical and social work. – Samara Publishing House BAHRAH-M, 2008. – 736 p.
5. Chernikov A. V. Systemic family therapy: Integrative model of diagnosis / A. V. Chernikov. – M.: Independent firm "Class", 2001. – 208 p.
6. Schneider L. B. Family psychology: An anthology / L. B. Schneider. – M.: Academic Project; Triksta, 2010. – 720 p.

Надійшла до редколегії 11.11.13

Билык А., асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ В СЕМЕЙНОЙ ПАРЕ

Одно из условий семейного счастья – стремления к развитию. Проблемы возникают тогда, когда люди перестают ставить перед собой цели и перестают развиваться. Стремление и возможности развития зависят от стадии семьи. Причиной конфликтов и непонимания могут быть тогда, когда один или оба партнера не могут овладеть навыками, необходимыми для перехода на другую стадию супружеских отношений.

Ключевые понятия: развитие, зависимость, дифференцированная семья, индивидуация, автономность.

O. Bilyk, post-graduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN A FAMILY

One of terms of families happiness – aspiring to development. Problems arise up then, when people stop to put be for itself aims and stop to develop. Aspiration and possibilities of development depend on the stage of family. By reason of conflicts and can be when one or both partners cannot capture skills, necessary for passing to other stage of relations.

Key concepts: development, dependence, differentiated family.

УДК 159.922.1

О. Білик, асп., О. Литвиненко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У ПОДРУЖНІЙ ПАРИ

Процес сприйняття текстів корінним чином залежить від статі реципієнта. Засвоєння інформації чоловіками і жінками інколи діаметрально протилежне. Це є одна з основних причин виникнення комунікаційних бар'єрів у внутрішньосімейному спілкуванні, що у свою чергу загрожує гармонійному розвитку родинних стосунків. У даній статті описані основні перешкоди, що виникають у процесі спілкування шлюбних партнерів у зв'язку із статевими відмінностями, а також можливі способи нівелювання таких перешкод.

Ключові поняття: сприйняття тексту, спотворення сприйняття, комунікативні бар'єри, внутрішньосімейні конфлікти, комунікативне середовище.

Проблема порушення комунікації в сім'ї є зовсім не новою. Ще до виникнення наукової психології поставало питання стабільності сім'ї, характеру взаємодії подружжя один з одним. Вчені цікавилися проблемами розуміння.

Першими, хто звернув увагу на проблеми, що виникають у подружньому житті, стали Jackson та J. Weakland (1961), J. Levinger (1967), J. Bunvenu (1970). Великий внесок у дослідження проблеми порушення міжособисті-

сного спілкування в сім'ї зробили такі психологи, як Е. Г. Ейдемільер, В. В. Юстицкий, Т. Гордон (1975), М. А. Уісман та ін. Гендерні відмінності при сприйманні текстів вивчали Е. І. Горошко, Е. А. Земська, М. М. Китайгородська і Н. Н. Розанова, Г. В. Лейбніц та ін.

У рамках власної дослідницької роботи ми поставили собі за мету узагальнити та систематизувати існуючі на сьогоднішній день концепції та підходи, котрі описують складності, гендерні відмінності при сприйманні текстових повідомлень та типові помилки при комунікації, що виникають у подружжя. Новим у даній роботі є узагальнення існуючого досвіду стосовно даної проблеми.

Порушення міжособистісного спілкування – одна з найбільш актуальних соціально-психологічних проблем сімейного функціонування. Багато психотерапевтів у якості причин конфліктів і труднощів спілкування називають порушення в сімейній комунікації. Однією з проблем у спілкуванні між подружжям дослідники вважають складність і неоднозначність понять "мужність" і "жіночість", що пов'язана з їх метафоричністю, яка виникає з міфологічного мислення. Вони об'єднують у собі сукупність протилежних начал. Найбільш чіткий розподіл категорій жіночості і мужності належить О. В. Рябову. За його точкою зору, "якщо стать осмислюється у категоріях "чоловік" і "жінка", то гендер – в термінах "мужність" і "жіночість" [8].

У людській мові відбивається категоріальне мислення людини, що ґрунтується на низці принципів. Ці принципи виділяв у своїх роботах Дж. Лакофф. Їхня суть полягає у такому: категорії пізнання не задані природою речей, не дані зверху, а утворюються в процесі осмислення людиною світу і себе в світі. Категоризація відбувається на основі досвіду, а досвід людини як фізичної істоти завжди пов'язаний з її тілесною діяльністю [6].

Дж. Лакофф вважає, що "концептуальна система людини залежить від фізичного і культурного досвіду і безпосередньо пов'язана з ним" [6]. Звідси принцип антропоморфізму, що діє в номінативній системі будь-якої природної мови.

Кирилина пише: "Кожній з представників певної статі приписується набір відповідних якостей, що відіграють важливу роль у створенні прототипу чоловічого і жіночого в суспільній і індивідуальній свідомості. Очевидно, що в основу понять "мужність" та "жіночість" покладено концептуалізацію людського досвіду і "тілесну метаморфу" [4].

Гендерні стереотипи, з одного боку, культурно обумовлені, а з іншого – усвідомлюються індивідом відповідно до його особистого досвіду і, відповідно, модифікуються в свідомості кожної окремої людини.

Слід зауважити, що гендерні стереотипи пов'язані з мовним вираженням "жіночості" і "мужності", але не обов'язково ідентичні. При цьому вираження цих концептів на різних рівнях мови від морфологічного до текстового по-різному впливає на формування гендерного образу автора у свідомості читача. Більша дія робить текстовий рівень.

Велику роль у вираженні гендерних стереотипів грають характерологічні особливості тієї або іншої мови. У російській мові ці особливості реалізуються таким чином:

- **Емоційність** – яскраво виражений акцент на почуттях і на їх вільному виявленні, високе емоційне напруження російської мови, багатство мовних засобів для вираження емоцій і емоційних відтінків.

- **Ірраціональність** (чи нераціональність) – у протилежність так званій науковій думці. Підкреслення обмеженості логічного мислення, людського знання і розуміння, незабачуваності і непередбачуваності життя.

- **Неагентивність** – відчуття того, що людям невідомо їх власне життя, що їх здатність контролювати

життєві події обмежена; схильність російської людини до фаталізму, упокорювання і покірності; недостатня виділеність індивіда як автономного агента, як особистості, що прагне до своєї мети і намагається досягти її; як контролера подій.

- **Любов до моралі** – абсолютизація моральних вимірів людського життя, акцент на боротьбі добра і зла (і в інших і в собі), любов до крайніх і категоричних моральних суджень [1].

У результаті дослідника робить висновок, що особливості російської мови співвідносні з поняттям жіночості.

Різними дослідниками (Е. І. Горошко, Е. А. Земською, М. М. Китайгородською і Н. Н. Розановою), був виділений деякий набір лексичних особливостей, що властиві "чоловічій" і "жіночій" мові. Автори вказують на відсутність різких "непрохідних" меж між чоловічою і жіночою мовою в російській мові. Відмічені ними особливості чоловічої і жіночої мови визначаються, як тенденції вживання. "Нерідкі випадки, коли ті або інші явища, виявлені в мові чоловіків і жінок, пов'язані з особливостями їх психічного складу, характеру, професії, ролі в соціумі, але не з відмінністю за статтю" [3].

Таким чином, очевидним є той факт, що процес сприйняття усних і письмових текстів у чоловіків і жінок протікає по різних сценаріях. Це може бути причиною виникнення конфліктів, особливо в стосунках шлюбних партнерів, де максимально значимий особистісний сенс текстових повідомлень. Для уникнення таких конфліктів необхідно провести текстово-сміслову роботу сімейних стосунків до деяких загальних принципів. Проте, перш ніж говорити про принципи гармонійної комунікації чоловіка та жінки, необхідно визначити деякі особливості сприйняття текстів, загальні як для чоловіків, так і для жінок.

- **Неусвідомленість**. Отримувати відчуття і результати не розрізняються свідомістю, як два окремих за часом моменти. Інакше кажучи, люди не усвідомлюємо різниці між об'єктивно даним відчуттями і результатом нашого сприйняття.

- **Багаторівневість**. Ця особливість забезпечує ступінчастий характер самого процесу і послідовність обробки повідомлень. Наприклад, якщо об'єктом нашого сприйняття є ізольовані звуки, то сприйняття проходить на найбільш елементарному рівні розпізнавання і пізнання. В результаті багатократних відмінностей звуків у свідомості людини формується образ форми і змісту слова, на який людина спирається при сприйнятті нових елементів.

- **Осмисленість**. На всіх рівнях сприйняття реципієнт прагне приписати сенс мовним структурам, передбачаючи їх потенційні значення і потім відбираючи відповідно до продовження і контексту.

- **Сприйняття літер і слів**. Воно є проникненням у сенс, що лежить за знаковою формою мови. Фізіологічно сприйняття здійснюється стрибкоподібними рухами очей з одного фрагменту на інший, при цьому сенс усвідомлюється під час зупинки руху очей. Цікаво, що навіть якщо слова містять помилки, але нагадують слова, знайомі реципієнту, вони сприймаються як знайомі, таким чином не уривається цілісність процесу сприйняття всього тексту.

- **Сприйняття пропозицій** відноситься до найважливіших особливостей мовної компетенції людини. Слід зазначити, що для реципієнта не завжди важливо, в якій синтаксичній формі надається фраза. Головне для нього – це сенс, а не що стоїть за ним. При розумінні багатозначних фраз завдання того, хто сприймає текст полягає в пізнанні того, яка з глибинних структур маєєся на увазі тим, хто говорить.

- **Співвідношення мови з дійсністю**. Як і при будь-якому іншому акті сприйняття, сприймаючи текст, люди-

на співвідносить почуте з дійсністю і зі своїми знаннями про неї, і кожного разу модифікуватиме своє розуміння, прагнучи, наскільки це можливо, до адекватнішого варіанту і вибираючи найбільш вірогідне тлумачення.

- *Механізм еквівалентних заміन* полягає в тому, що в самому процесі сприйняття реципієнт замінює слова і словосполучення, фрази простішими сигналами або наочними образами. Це свого роду необхідність внаслідок того, що знак, що виникає в свідомості, відбиває первинний знак (стимул) не прямо, а опосередковано, "перетворення" і розуміння людиною відбувається шляхом, як би перекладу з "мови слів" на "мову образів" і "мову думок". У свідомості реципієнта образами (значенням) можуть відповідати різні сенси, одягнені в слова, відмінні від тих, що дані в сприйнятті, хоча і пов'язані з ними за сенсом.

- *Механізм імовірного прогнозування*. При сприйнятті реципієнт проявляє активність: спирається на свій минулий досвід, здійснює розподіл усіх прогнозованих сигналів, які до нього поступають, а також робить еквівалентні заміни. У цьому процесі задіяний механізм апперцепції – залежність сприйняття від минулого досвіду. При сприйнятті тексту реципієнт не пасивно чекає того, що йому скаже партнер, а сам висуває гіпотезу про те, що він може почути в наступну мить.

Поняття апперцепції, що запропоноване Г. В. Лейбніцем, трактується як внутрішня спонтанна активність свідомості і як результат життєвого досвіду індивіда. Г. В. Лейбніц трактував її як виразне, усвідомлене сприйняття душею певного змісту [7]. Пізніше В. Вундт уявив в ній універсальний пояснювальний принцип, внутрішню "духовну силу", що обумовлює протікання психічних процесів [2].

- *Суб'єктивність сприйняття*. Результат сприйняття залежить і від об'єкту, і від суб'єкту того, хто сприймає. З позицій психології людського буття розуміння треба суб'єктові для того, щоб зрозуміти світ і самого себе, визначити, що він є, яке місце займає в світі [5].

Облік усіх цих властивостей є принципово важливим при дослідженні будь-якого аспекту процесу комунікації між людьми і зокрема між шлюбними партнерами. Оскільки сімейна комунікація надзвичайно складна, то і причини її порушень можуть бути такі ж складні і різноманітні. Чималу роль грає усвідомленість процесу, наявність комунікаційної уваги, уміння виразити свої почуття в адекватній формі [10]. В той же час при дослідженні сімей, члени яких впливають одне на одного, на перший план виступають деякі інші джерела порушень у процесі комунікації. До них вчені відносять:

- *Перевантаження комунікації побічними функціями*. Спілкування несе в собі мету передавання інформації, але для того щоб не принизити себе, адресант може завуалювати у своєму повідомленні прихований зміст. У результаті будь-яке повідомлення, адресоване іншому членові сім'ї, "фільтрується", "редагується" принаймні, у трьох аспектах. Це, по-перше, чи відповідає воно уявленню про те, яким адресат повинен здаватися оточуючим. Далі – в ході повідомлення перевіряється, чи відповідає він образу іншого, тобто тому, яким він хоче, щоб його представляли. Потретє, повідомлення перевіряється і в тому сенсі, чи відповідає воно характеру взаємин. Перевантаження побічними функціями виникає, якщо значення перерахованих трьох моментів настільки зростає, що комунікація взагалі стає неможливою.

У цьому випадку певна інформація легко приходить у протиріччя з одним з трьох образів: "Я для іншого", "Інший для мене" або "Наше взаємоставлення" і комунікація або припиняється, або приводить до конфлікту [11].

- *Порушення "уявлення про адресата комунікації" як комунікаційний бар'єр*. Міжособистісна комунікація

вимагає від тих, хто спілкуються хорошого уявлення про один одного. Спотворене уявлення про іншого члена сім'ї може виступити серйозним бар'єром взаєморозуміння при інформаційному спілкуванні. Для того, щоб проінтерпретувати отримане повідомлення, потрібно чітко усвідомлювати якості партнера, знати його міміку, наприклад, коли він жартує, чи засмучений. Також потрібно враховувати інтелектуальний рівень співрозмовника та передбачити реакцію.

Таким чином, недостатньо повне знання особливостей іншої людини може бути бар'єром комунікації, створюючи перешкоди для адекватного інформаційного спілкування [4].

Ситуацію в житті сім'ї, при якій потреба, у одного з подружжя, у комунікації не задовольняється, можна назвати комунікаційною проблемою. Це може трапитися через неспроможність розповісти про наявність потреби. Причини неспроможності можуть критися в психологічних особливостях того, хто прагне до комунікації. Мова може йти про найрізноманітніші потреби, задоволення яких залежить від іншої людини: у любові, симпатії, визнанні самостійності, допомозі з чимось, пошані та інше. В сім'ї постійно виникають ситуації, коли задоволення якихось потреб залежить від інших членів сім'ї. Наявність комунікаційної проблеми не тільки може внести розлад у сімейні стосунки, а і може привести до психологічної травматизації особистості.

Комунікаційним бар'єром слід називати певні особливості члена сім'ї, що має певну потребу, інших членів (від дії яких залежить її задоволення) або, нарешті, їх взаємовідносини, в силу яких передача інформації виявляється ускладненою. Тригером в процесі виникнення комунікативних бар'єрів в сім'ї являється дефіцитна інформація, проходження якої по комунікаційному каналу попередило б виникнення психотравмуючого сімейного порушення [10].

Питанням про гендерні відмінності при конфліктних ситуаціях у подружжя займалася Е. Фролкова. У своїх дослідженнях вона звернула увагу, що чоловіки переважно демонструють позитивні реакції у ситуаціях, пов'язаних з ревностями і розузгодженням норм поведінки. Не було виявлено жодної конфліктогенної сфери, в якій би жінки проявляли виражену позитивну реакцію. При виборі негативних форм поведінки чоловіки проявляють активнішу позицію в ситуаціях, пов'язаних з порушенням рольових очікувань і проявом домінування, а жінки – в проблемах стосунків з родичами і друзями, у проблемах, пов'язаних з прагненням до автономії [9].

Таким чином, можна стверджувати, що розвиток комунікаційної проблеми – це сукупність процесів, які виникають під її дією, як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів і призводять до психотравмуючих особливостей сім'ї. У процесі розвитку комунікаційної проблеми можна виділити наступні етапи:

Інформаційно-дефіцитний. На цьому початковому етапі виникає і стає вираженою комунікаційна проблема. Цей етап нерідко протікає в формі уявної комунікації індивіда, що має проблему, з тим, від кого залежить її рішення. Сутність цієї комунікації у тому, що індивід подумки звертається до іншого, а точніше – до свого уявлення про інше, з так чи інакше вираженням прохання, вимоги, натяком, вислуховує його відповідь. Результат цієї комунікації, точніше – уявного експериментування, неабиякою мірою залежить від уявлення про інше, його особистостей, психологічних властивостей, його відношення до індивіда і, отже, його реакції на звернення. Нерідко саме представлення виявляється першим і остаточним бар'єром комунікації. Цей діалог, що виник значно пізніше, пояснює суть уявної комунікації і її можливу бар'єрну роль.

Етап заміщено-спотвореного комуніювання. Комунікаційна проблема може зупинитися в своєму розвитку на першому етапі і залишатися в вигляді джерела "тліючого незадоволення". Проте можливо і подальший розвиток. Суть його в тому, що член сім'ї все ж намагається комуніювати про свою потребу, але внаслідок того, що немає можливості виразити це прямо, він шукає способи легалізувати прохання, вимогу.

Поведінково-комунікаційний етап. Попереднього етапу може бути не достатньо, у цьому випадку член сім'ї з незадоволеною потребою переходить до маніпулювання стосунками в сім'ї з метою створення ситуації, що дає можливість задовольнити свою потребу. Це, наприклад, чинення психологічного тиску на іншого члена сім'ї з метою змусити його поступати, так або інакше; це створення ситуацій, коли інший вимушений поступити так, як треба. На цьому етапі комунікаційний момент відходить на другий план. Провідну роль грають методи взаємного впливу. У той же час зберігається певний комунікаційний аспект вчинків, що здійснюються кожним з подружжя [5].

Отже можна зробити висновки, що порушення міжособистісної комунікації в сім'ї можуть виступати істотним джерелом психічної травматизації особистості, передусім внаслідок того, що призводять до розвитку конфліктного взаємовідношення в сім'ї.

Аналіз поглядів учених у контексті окресленого питання дозволяє підсумувати, що для того, щоб спілкування і взаємодія в сім'ї були успішними потрібно зрозуміти партнера по спілкуванню і бути зрозумілим йому. А для цього найкращим способом буде розмова на зрозумілій мові цього самого партнера. І лише виявившись здатним зрозуміти мову вашого партнера, і говорити з ним, використовуючи мову його системи, сімейна пара, безумовно, зможе прокласти дорогу до довіри і взаєморозуміння.

Список використаних джерел

1. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежицкая. — М., 1996. — 416 с.

А. Билык, асп., О. Литвиненко, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ИНФОРМАЦИИ В СЕМЕЙНОЙ ПАРЕ

Процесс восприятия текстов коренным образом зависит от пола реципиента. Усвоение информации мужчинами и женщинами иногда диаметрально противоположно. Это является одной из основных причин возникновения коммуникационных барьеров во внутрисемейном общении, что, в свою очередь, угрожает гармоничному развитию семейных отношений. В данной статье описаны основные помехи, возникающие в процессе общения брачных партнеров в связи с половыми различиями, а также возможные способы нивелирования данных помех.

Ключевые понятия: восприятие текста, искажение восприятия, коммуникативные барьеры, внутрисемейные конфликты, коммуникативная среда.

O. Bilyk, post-graduate, O. Lytvynenko, post-graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

GENDER FEATURES OF PERCEPTION OF INFORMATION IN A FAMILY

The process of text perception fundamentally depends on the sex of the recipient. The prehension of information by men and women is sometimes diametrically opposed. This is one of the main reasons of the family communication barrier's appearance, which, in its turn, threatens the harmonious development of the family. This article describes the main obstacle encountered in communication partners due to sex differences. And also the possible ways of elimination of the interference.

Key words: readability, the distortion of perception, communication barriers, family conflicts, communicative environment

2. Вундт В. Проблемы психологии народов / В. Вундт. — М.: Академический проект, 2010. — 144 с.

3. Земская Е. А. Особенности мужской и женской речи / Е. А. Земская, М. А. Китайгородская, Н. Н. Розанов // Русский язык в его функционировании. Под ред. Е. А. Земской и Д. Н. Шмелева. — М., 1993. — 43 с.

4. Кирилина А. В. Исследование гендера в лингвистических научных дисциплинах / А. В. Кирилина // Гендерные образование в системе высшей и средней школы: состояние и перспективы: Материалы международной научной конференции. — Иваново, 2003.

5. Кулибина Н. В. Художественный текст в лингво-дидактическом осмыслении / Н. В. Кулибина — Дисс. ... — М., 2001. — 328 с.

6. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. — М.: Прогресс, 1988. — Вып. 23. — 51 с.

7. Петрушенко Л. А. Философия Лейбница на фоне эпохи / Л. А. Петрушенко. — М.: Альфа-М, 2009. — 512 с.

8. Рябов О. В. Женщина и женственность в философии серебряного века / О. В. Рябов. — Иваново, 1997. — 159 с.

9. Фролова Е. Гендерные особенности восприятия супругами конфликта / Е. Фролова // Этнопсихология: вопросы теории и практики. — С. 6-8.

10. Чуланова Г. В. Статус читателя, как субъекта коммуникации / Г. В. Чуланова // Вестник СумГУ. — № 1, 2006.

11. Эйдемиллер Э. Г. Семейная психотерапия / Э. Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкий. — Л., 1990. — 192 с.

1. Verzbickaya A. Language. Culture. Cognition / A. Verzbickaya. — М., 1996. — 416 с.

2. Wundt W. Problems of Psychology of Peoples / W. Wundt. — М.: Academic Project, 2010. — 144 p.

3. Zemskaya E. A. The features of male and female speech / E. A. Zemskaya, M. A. Kitaygorodskaya, N. N. Rozanov // Russian language in its functioning / Ed. by E. A. Zemskaya and D. N. Shmelev. — М., 1993. — 43 p.

4. Kirilina A. V. Investigation of gender in linguistic disciplines / A. V. Kirilina // Gender education in higher and secondary education: status and prospects: Proceedings of the International Conference. — Ivanovo, 2003.

5. Kulibina N. V. literary text in linguistic and didactic understanding / N. V. Kulibina. — Thisis ... — М., 2001. — 328 с.

6. Lakoff J. Thinking in the mirror classifiers / J. Lakoff // New in foreign linguistics. — М.: Progress, 1988. — Vol. 23. — 51 p.

7. Petrushenko L. A. Leibniz's philosophy on the background of epoch / L. A. Petrushenko. — М.: Alpha-M, 2009. — 512 p.

8. Ryabov O. V. Woman and femininity in the philosophy of the Silver Age / O. V. Ryabov. — Ivanovo, 1997. — 159 p.

9. Frolova E. Gender-specific perception of the spouses of the conflict / E. Frolova // Ethnopsychology: Theory and Practice. — P. 6-8.

10. Chulanova G. V. Status of the reader as the subject of communications / G. V. Chulanova // Vestnik SumGU. — № 1, 2006.

11. Eidemiller E. G. Family psychotherapy / E. G. Eidemiller, V. V. Yustitsky. — L., 1990. — 192 p.

Надійшла до редколегії 12.02.14